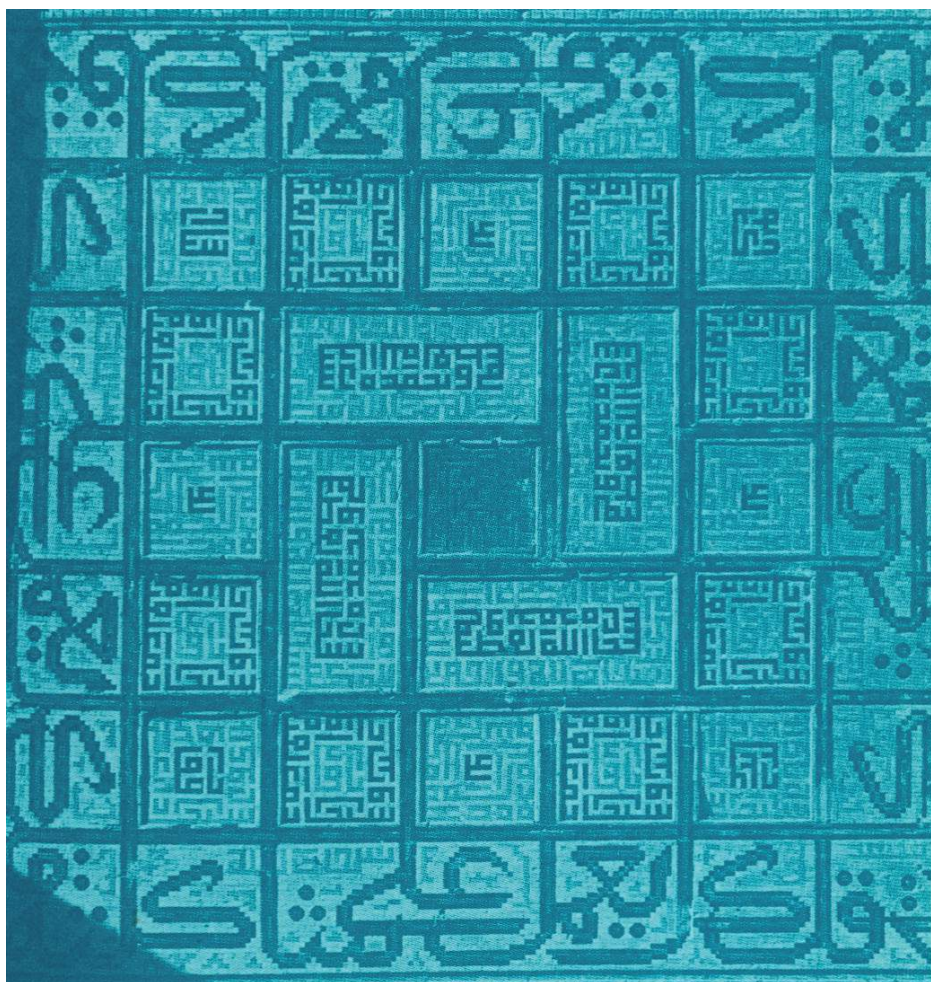

ARABISCHE GRAMMÁTICA in schema's en regels

willem stoetzer

Voorwoord	15
 1 Het schrift	
1–10 Alfabet en Spelling	19
11 De hamz	22
12 De hamza	22
13 Regels voor de keuze tussen hamza–dragers	23
14 De spelling gebaseerd op de pausale uitspraak	26
15 De 'alif al–waṣl	26
16 De 'alif al–qaṭ'	28
17 De weergave van korte klinkers	29
18 De weergave van lange klinkers	29
19 De 'alif als vokaalteken	30
20 De schrijfwijze van het woord ṣalāt	30
21 De buigingsuitgangen –un, –in, en –an	30
22 Het schrijfschrift	31
23 Verschillen tussen drukschrift en schrijfschrift	31
 2 De uitspraak	
24 Geen uniforme uitspraak van het Standaard–Arabisch	35
25 Arabische klinkers	35
26 Gemeenschappelijke kenmerken van enkele medeklinkers	37
27 De uitspraak van een aantal losse medeklinkers	38
28 Pausale uitspraak	41
29 De afleiding van de pausale vormen uit de overeenkomstige contextvormen	42
30 Hulpklinkers ter vermijding van clusters van drie medeklinkers	44
31 Hulpklinkers aan het einde van sommige werkwoordsvormen	45
32 Verkorting van een lange klinker	45
33 Syllabestructuur (verdeling in lettergrepen)	45
34 Klemtoonregels	46
35 Klemtoonpatronen met voorbeelden	46
36 Assimilatie	49

3 Het wortelsysteem

37	Wortelconsonanten	51
38	Gebruik van de wortel فعل f ' l als paradigma (voorbeeld)	52
39	Het opzoeken van een woord in een woordenboek	53
40	Regels die het opzoeken kunnen vergemakkelijken	53

4 Zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden

41	Bepaald en onbepaald: Gebruik van het lidwoord	59
42	De staat van bepaaldheid	59
43	De staat van onbepaaldheid	60
44	De status constructus	60
45	Het gebruik van de status constructus en de staat van bepaaldheid bij eigennamen	61
46	Het gebruik van de naamvallen	61
47	De nominatief	62
48	De genitief	63
49	De accusatief	63
50	De toegesproken persoon (vocatief)	66
51	Het geslacht van de zelfstandige naamwoorden	67
52	De vorming van vrouwelijke naamwoorden	68
53	De vorming van het meervoud	69
54	De vorming van de dualis	70
55	De vorming van verkleinwoorden (diminutief)	70
56	Collectiva	70
57	Het bijvoeglijke naamwoord	71
58	Het attributieve bijvoeglijke naamwoord	71
59	Het predikatieve bijvoeglijke naamwoord	73
60	Het zelfstandig gebruikte bijvoeglijke naamwoord	73
61	Bijwoordelijk gebruik van bijvoeglijke naamwoorden	74
62	Het bijvoeglijke naamwoord in status constructus	74
63	De constructie حسنة جوابه husnu ġawābihī	75
64	Enkele verdere bijzonderheden	75
65	Afleiding door middel van de nisba-uitgang -iyyun	76
66	De vorming van de elatief (vergotende/overtreffende trap)	76
67	De elatief in staat van onbepaaldheid: vergotende trap	77

68	De elatief in staat van onbepaaldheid + accusatief van specificatie	77
69	De elatief in status constructus: de overtreffende trap	77
70	De elatief in de staat van bepaaldheid: onechte overtreffende trap	79
71	'Onechte elatief' onbepaald of in status constructus	79
72	Uitdrukking van bewondering of afkeer (mā 'a'alahū)	79
73	Verwante uitdrukkingen en verdere bijzonderheden	79

5 Het werkwoord

74–82	Persoonsvorm, wortel, stamformaties	81
83–87	Overzicht van de uitgangen (voor- en achtervoegsels)	83
Stam I (88–100)		
88	Perfectumbasis en imperfectumbasis van stam I	85
89–93	Verbale vormen van het actief van stam I	86
94–97	Verbale vormen van het passief van stam I	88
98–100	Nominale vormen van stam I	89
De afgeleide stammen (101–112)		
101	Afleidingen	90
102	Samenhang tussen afgeleide stam en grondstam	90
103	Vormen van de afgeleide stammen	91
104	Niet van alle wortels afgeleide stammen	91
105	Perfectumbasis en imperfectumbasis van de afgeleide stammen	91
106	Klinkerschema bij de afgeleide stammen	91
107	De prefixen (voorvoegsels) van imperfectum, subjunctief en apocopaat van de afgeleide stammen	92
108	Het kenmerk van stam IV	92
109	Hulpconstructie bij de vorming van perfectum en imperatief	92
110	Bijzonderheden in stam IX	92
111	De vormen van de participia van de afgeleide stammen	93
112	De maṣḍar van de afgeleide stammen	93
113	Verdubbelde werkwoorden	94
114	Werkwoorden met hamz als wortelconsonant	95
115	Klankveranderingen bij werkwoorden met een hamz als eerste wortelconsonant	96
116	Werkwoorden met zwakke wortelconsonanten (wāw of yā')	98
117	Werkwoorden met een wāw als eerste wortelconsonant	98
118	Werkwoorden met een yā' als eerste wortelconsonant	99

119	Holle werkwoorden (R2=wāw of R2=yā')	99
120	Bijzonderheden in de vervoeging van holle werkwoorden	100
121	Zwakke lām-werkwoorden (R3=wāw of R3=yā')	103
122	Vorming van het zwakke-lām werkwoord	104
123	Uitgangen van het zwakke-lām werkwoord die beginnen met een lange klinker	105
124	Nominale vormen bij zwakke-lām werkwoorden	106
125	Dubbelzwakke werkwoorden	107
126	Werkwoorden met vier wortelconsonanten	107

6 Voornaamwoorden

Persoonlijke voornaamwoorden (127–131)

127	De zelfstandige persoonlijke voornaamwoorden	108
128	Persoonlijke voornaamwoorden na een vervoegde vorm van het werkwoord	108
129	Persoonlijke voornaamwoorden na een voorzetsel, maṣdar of een ander naamwoord	109
130	Persoonlijke voornaamwoorden na 'inna en soortgelijke woorden	110
131	Persoonlijke voornaamwoorden na 'iyyā	111
132	Bezittelijke voornaamwoorden	111
133	Vormen van de aanwijzende voornaamwoorden	112
134	Gebruik van de aanwijzende voornaamwoorden	112
135	Het betrekkelijk voornaamwoord	115
136	De zinsdeterminator الذي ('a)llaḏī	116
137	Betrekkelijk voornaamwoord met ingesloten antecedent	117
138	Het terugverwijzend voornaamwoord	118
139	Het terugverwijzend voornaamwoord als onderwerp	119
140	Afwezigheid van het terugverwijzend voornaamwoord	119
141	Als het antecedent een zin is	119
142	Als het antecedent een naamwoord is in algemene zin gebruikt	120
143	Het Nederlandse 'die' vertaald met behulp van fa-	120

7 Voorzetsels

144	Voorzetsel met aangehangen persoonlijke voornaamwoorden	121
145	Gebruik van het woord li-	124

8 Bijwoorden

146	De vorming van bijwoorden	128
-----	---------------------------	-----

9 Voegwoorden

147	Het woord إِن 'inna van de directe rede	130
148	Het woord و wa- 'en'	130
149	Het woord ف fa- 'en daarna', 'en bijgevolg', 'en daardoor', 'en het is namelijk zo dat', 'dan'	132
150	Het woord عندما 'indamā 'toen', 'als', 'wanneer'	135
151	Het woord لما lammā 'toen', 'als', 'wanneer', 'aangezien'	135
152	Het woord إِذ 'id 'toen', 'wanneer', 'aangezien'	136
153	De uitdrukking 'idā bihī 'en zie hij ...'	136
154	Uitdrukkingen voor 'nadat'	136
155	Uitdrukkingen voor 'voordat'	137
156	Uitdrukkingen voor 'terwijl'	137
157	Het woord إِلَّا 'illā 'behalve', 'dan'	137
158	Woorden voor 'maar'	140
159	Woorden voor 'want', 'immers'	140
160	Het woord كَأَنَّ ka-'anna 'alsof'	141
161	Het woord حَتَّى hattā 'totdat', 'opdat', 'zodat', 'zelfs', 'tot'	141
162	Het voegwoord 'dat'	143
163	أَنَّ 'anna gevolgd door een naamwoord in de accusatief	143
164	إِنَّ 'inna gevolgd door een naamwoord in de accusatief	143
165	إِنَّهُ 'innahū en أَنَّهُ 'annahū	143
166	أَنَّ 'an gevolgd door een werkwoord in de subjunctief	144
167	أَنَّ 'an gevolgd door een werkwoord in het perfectum	144
168	'Hij gelooft erin dat' = 'hij gelooft dat'	144
169	Het onderwerp van een dat-zin een tweede dat-zin	144
170	Hulpwerkwoorden of voornaamwoorden in de dat-zin	145
171	'an of 'anna?	145
172	De dat-zin vervangen door een maṣdar	145
173	Gebruik van een genitiefverbinding	145
174	Hoe maak ik van een hoofdzin een dat-zin?	145
175	Overige voegwoorden	148

10 Vraagwoorden

176	Markering van de zin als vraagzin	149
177	Het vraagwoord 'wat?'	149
178	De vraagwoorden 'welk?' en 'welke?'	150
179	Het vraagwoord 'wie?'	150
180	Enkele andere vraagwoorden	151

11 Ontkenningen

181	Ontkenningen van de vervoegde werkwoordsvorm	153
182	Ontkenning in de zin zonder werkwoord	153
183	Ontkenning van zinsdelen	154
184	Ontkenning van de nominale vormen van het werkwoord	154
185	Enkele andere uitdrukkingen met ontkenningen	154

12 Telwoorden

186	Hoofdtelwoorden: losse getallen	156
187	Hoofdtelwoorden: één (1)	157
188	Hoofdtelwoorden: twee (2)	159
189	Hoofdtelwoorden: drie tot en met tien (3 t/m 10)	161
190	Hoofdtelwoorden: elf (11)	164
191	Hoofdtelwoorden: twaalf (12)	165
192	Hoofdtelwoorden: dertien tot en met negentien (13 t/m 19)	165
193	Hoofdtelwoorden: tientallen 20 t/m 90	166
194	Hoofdtelwoorden: tientallen + eenheden	167
195	Honderden en duizendtallen	169
196	Combinaties van getallen	169
197	Rangtelwoorden: 'eerste'	169
198	Rangtelwoorden: tweede tot en met tiende	171
199	Rangtelwoorden: elfde tot en met negentiende	171
200	Rangtelwoorden: 20ste tot en met 99ste	171

13 Enkele syntactische kwesties

201	De aanloop	172
202	Geen lijdend voorwerp of voorzetselvoorwerp aan het begin van de zin	172
Enkele uitdrukkingen in status constructus (203–212)		

203	Het woord أي 'ayyu	173
204	Het woord بعض ba'ḍ	173
205	Het woord بضع biḍ 'een aantal'	174
206	Het woord ذُو 'die van', 'de eigenaar van'	174
207	Het woord كلا kilā 'beide'	175
208	Het woord كل kull	175
209	Het woord مثل miṭl 'zo'n', 'dergelijk'	176
210	Het woord مجرد muğarrad 'louter'	177
211	Uitdrukkingen voor 'de meerderheid', 'de meeste'	177
212	Uitdrukkingen voor 'zelf'	177
213	Het werkwoord 'zijn'	178
214	Tijd en aspect	180
215	Precisering van tijd en aspect	181
216	Congruentie (overeenstemming tussen onderwerp en gezegde)	182
De toestandszin الجملة الحالية al-ğumla al-ḥāliyya (217–222)		
217	Gelijktijdigheid	184
218	Het gebruik van een verbindingswoord	185
219	Enkele voorbeeldzinnen	186
220	Het imperfectum na werkwoorden van beginnen e.d.	187
221	Het imperfectum na werkwoorden van zintuiglijke waarneming	187
222	Het imperfectum als uitdrukking van doel	187
223	Gebruik van de subjunctief	187
224	Gebruik van de apocopaat	188
Conditionele zinnen (veronderstelling en voorwaarde) (225–227)		
225	Conditie ingeleid door إذا 'iḍā 'als'	189
226	Conditie ingeleid door إن 'in 'indien'	190
227	Conditie ingeleid door لو law 'als' (voorwaarde niet werkelijk)	191
228	Het passief	192

14 Overzichten van de verbuiging

229	Verbuiging naamwoorden klasse 1 (rağulun)	195
230	Woorden van klasse 1 op tā' marbūṭa (wardatun)	195
231	Verbuiging naamwoorden klasse 2 'diptoten' (wuzarā'u)	196
232	Verbuiging naamwoorden klasse 3 R3 zwak (ṭānin)	197
233	Woorden van klasse 3 van het type layālin/layālī	198
234	Verbuiging naamwoorden klasse 4 R3 zwak (fatan)	198

235	Verbuiging naamwoorden klasse 5 woorden op lange –ā (dunyā)	199
236	Verbuiging naamwoorden klasse 6 dualis (kitābāni)	200
237	Verbuiging naamwoorden klasse 7 gezond vrouwelijk meervoud (quwwātun)	201
238	Verbuiging naamwoorden klasse 8 gezond mannelijk meervoud (muslimūna)	201
239	Verbuiging naamwoorden klasse 9 gezond mnlk. mv. R3 zwak (muṣṭafawna)	202
240	Verbuiging van het woord 'abun 'vader'	203
241	Verbuiging van het woord 'aḥun 'broer'	204
242	Verbuiging van het woord ('i)mru'un 'mens', 'man'	205
243	Verbuiging van het woord ('i)mra'atun 'vrouw'	205
244	Verbuiging van het woord qū 'eigenaar van'	205
	Zelfstandig naamwoord + attributief bijvoeglijk naamwoord (245–251)	
245	Zelfstandig naamwoord mannelijk enkelvoud (raḡulun kabTrun, raḡulun 'aswadu, raḡulun t̃ānin)	206
246	Zelfstandig naamwoord vrouwelijk enkelvoud (wardatun kabTratun, wardatun ḥamrā'u)	207
247	Meervoudig zelfstandig naamwoord verwijzend naar zaken (mudunun kabTratun, mudunun bayḡā'u)	208
248	Meervoudig zelfstandig naamwoord verwijzend naar mannelijke personen ('aṣḥābun ḡududun, 'aṣḥābun 'aqwiyā'u)	209
249	Meervoudig zelfstandig naamwoord verwijzend naar vrouwelijke personen (nisā'un muslimātun)	210
250	Zelfstandig naamwoord mannelijk dualis (raḡulāni kabTrāni)	211
251	Zelfstandig naamwoord vrouwelijk dualis (wardatāni kabTratāni)	211

15 Overzichten van de vervoeging

Hoofdschema's voor stam I (1–8)	213
De afgeleide stammen (9)	221
Hoofdschema's voor stam II–X (10–18)	222
Verdubbelde werkwoorden (19–26)	231
Werkwoorden met een hamz (27–42)	239
Werkwoorden met een zwakke wortelconsonant (43–72)	
R1=wāw (43–49)	255
R1=yā' (50–51)	262

Holle werkwoorden (R2=wāw of yā') (52–59)	264
Zwakke lām-werkwoorden (R3=wāw of yā') (60–72)	272
Werkwoorden met een zwakke wortelconsonant + hamz (73–81)	285
Dubbelzwakke werkwoorden (82–92)	294
Werkwoorden met een dentaal als eerste wortelconsonant (93–101)	305
Werkwoorden met vier wortelconsonanten (102–104)	314
 16 Alfabetische lijst van veelgebruikte werkwoorden met bijzonderheden in de vervoeging	 317
 Register	 323

In dit overzicht van de Arabische grammatica vindt de lezer de belangrijkste regels van het Modern Standaard Arabisch. Deze taal wordt in de hele Arabische wereld gebruikt als schrijftaal. Een gemeenschappelijke spreektaal kent de Arabische wereld niet. De Arabische spreektaalen of dialecten (Marokkaans, Egyptisch, Soedanees, Syrisch, Palestijns, Irakees, Jemenitisch enz.) zijn met het Modern Standaard Arabisch wel verwant, maar de verschillen tussen deze vormen van het Arabisch zijn toch zo groot dat men van afzonderlijke talen kan spreken.

Voor mondelinge doeleinden kan men ook van het Modern Standaard Arabisch gebruik maken, maar het is geen echte spreektaal. Van huis uit krijgen de Arabieren deze taal niet mee. Pas op school, wanneer ze leren lezen, komen ze in aanraking met de prestigieuze schrijftaal, de taal van literatuur en godsdienst, van wetenschap en internationale contacten. Voor een ongeletterde Arabier is deze taal niet geheel ontoegankelijk. Een groot gedeelte van de woordenschat van het Modern Standaard Arabisch is in identieke of overeenkomstige vorm terug te vinden in de spreektaal. Radio en televisie brengen het wereldnieuws in de standaardtaal en tijdens gebedsoefeningen en preken in de moskee overheerst het Standaard Arabisch vrijwel volledig. Zo kan zelfs een Arabier met weinig scholing het gesproken Standaard Arabisch volgen, hoewel hij moeite zal hebben om zich erin uit te drukken. Arabische intellectuelen zullen de standaardtaal makkelijker mondeling hanteren. In het programma 'Paspoort voor Marokkanen' op de Nederlandse televisie worden regelmatig interviews uitgezonden in het Modern Standaard Arabisch. Dit is met name het geval wanneer de Marokkaanse interviewer in gesprek is met bv. een Libanees of Syriër. In zo'n 'interarabische' situatie richten de gesprekspartners zich als vanzelf op elkaar door zoveel mogelijk regionale kenmerken te vermijden.

Een belangrijk kenmerk van het Modern Standaard Arabisch is het feit dat er naamvallen in voorkomen. Het is een van de kenmerken waardoor het zich onderscheidt van de regionale spreektaalen. Dat betekent dat ook degene die een Arabische spreektaal als moedertaal heeft, het systeem van de naamvalsuitgangen van de standaardtaal op latere leeftijd moet aanleren. Daarbij doet zich nog het probleem voor dat de naamvalsuitgangen in het geschreven

Arabisch meestal niet genoteerd worden. Het correct voorlezen van een stuk Arabische tekst met inachtneming van alle naamvalsuitgangen is daarom niet gemakkelijk en vereist speciale training.

De naamvalsuitgangen hebben vooral een decoratieve functie. Zij verfraaien, maar zijn niet essentieel voor het begrip van de tekst. Ook zonder geschreven naamvalsuitgangen is een Arabische tekst te begrijpen. Daarom zal een Arabier, wanneer hij een tekst voor zichzelf opleest, de naamvalsuitgangen meestal gemakshalve weglaten. Daarentegen zullen bij openbare gelegenheden van een formeel karakter de naamvalsuitgangen op uitgebreide schaal worden uitgesproken. Zo worden nieuwsberichten op de radio meestal met volledige uitgangen gebracht.

In principe heeft de spreker van het Standaard Arabisch dus de mogelijkheid om te kiezen tussen verschillende graden van toepassing van de uitspraak van naamvalsuitgangen. Bij de weergave van onze grammaticale voorbeelden hebben wij gekozen voor een dubbel systeem: enerzijds de weergave in het Arabische schrift zonder klinkertekens en zonder uitgangen, anderzijds een vetgedrukte volledige transcriptie met inachtneming van alle uitgangen, zelfs in gevallen waar men weet dat zo'n uitgang in de praktijk meestal wordt weggelaten. Wij hopen dat dit overzicht daardoor van nut kan zijn voor alle categorieën van gebruikers, zowel degenen die geschreven Arabische teksten slechts globaal willen interpreteren, als anderen die precies willen weten hoe de standaardtaal in al zijn consequenties functioneert.

Bij het oplezen van poëzie en van citaten uit de Koran gelden de naamvalsuitgangen niet langer als een verfraaiing ter keuze van de spreker. Daar gelden zij als verplicht en iedereen die zich met dit soort teksten wenst bezig te houden, zal de regels correct moeten kunnen toepassen. Vaak worden deze teksten gedeeltelijk of geheel van klinkertekens voorzien afgedrukt.

In hoofdstuk 2 komt het onderscheid tussen de pausale uitspraak (zonder uitgangen) en de zogenoemde contextuitspraak uitvoerig aan de orde. In paragraaf 29 is een overzicht opgenomen aan de hand waarvan de pausale vormen kunnen worden afgeleid uit de contextvormen.

De opzet van deze grammatica is systematisch. Waar mogelijk is getracht de taalverschijnselen te demonstreren aan de hand van voorbeelden. De naamwoorden zijn onderverdeeld in een aantal klassen en de verbuiging van iedere klasse afzonderlijk is vervat in schema's die, naar wij hopen, zoveel mogelijk voor zichzelf spreken. Naast een systematische bespreking van het

werkwoord bevat het boek uitvoerige overzichten van de vervoeging. Bij deze overzichten hoort een lijst van de meest gebruikelijke werkwoorden met bijzonderheden in de vervoeging. De werkwoorden zijn daarin opgenomen in alfabetische volgorde (naar het Arabische alfabet). De cijfers uit deze lijst verwijzen naar de overzichten van de vervoeging uit hoofdstuk 15. Bij het vertalen van het Nederlands naar het Arabisch wordt het daardoor eenvoudig om van een werkwoord dat men in het woordenboek gevonden heeft snel de correcte vorm te maken. Wij hopen dat deze grammatica daardoor niet alleen van nut kan zijn voor degenen die Arabische teksten willen lezen, maar ook voor hen die eenvoudige Nederlandse teksten moeten overzetten in het Arabisch. Onze doelstelling is om met deze grammatica beide categorieën van gebruikers te dienen. Het zal de lezer opvallen dat regelmatig zowel aandacht wordt besteed aan de manier waarop het Arabisch functioneert, als aan de manier waarop Nederlandse constructies in het Arabisch worden gezegd. Als voorbeeld noemen wij nog een paragraaf waarin wordt uiteengezet hoe van een Nederlandse hoofdzin een ondergeschikte dat-zin moet worden gemaakt. De Arabische zinnen leveren bij het vertalen naar het Nederlands meestal geen moeilijkheid op. Daarom wordt er in traditionele overzichten van de Arabische grammatica aan dit onderdeel over het algemeen weinig aandacht geschonken. Ook het woordenboek geeft geen uitsluitel. Dit wil echter niet zeggen dat zich bij de vertaling van dat-zinnen van het Nederlands naar het Arabisch geen problemen zouden kunnen voordoen.

Dit overzicht van de grammatica van het Arabisch kan naast allerlei cursusboeken worden gebruikt. De hoofdstukken over schrift en klank vormen een allereerste inleiding tot de taal. De overige hoofdstukken kunnen vooral dienen als naslagwerk. De vele voorbeelden illustreren de werking van de taal. Het register heeft vele ingangen die betrekking hebben op deze voorbeelden. Op die manier hopen wij zo veel mogelijk gebruikers van nut te kunnen zijn.

Het taalgebruik van de poëzie is bewust buiten het kader van dit boek gehouden. Het ligt in onze bedoeling dit in een apart werk te behandelen.

Gaarne wil ik mijn dank uitspreken aan de uitgever D. Coutinho, op wiens instigatie deze grammatica geschreven is. Dit werk had in zijn huidige vorm niet geschreven kunnen worden, als ik in de loop der jaren niet had kunnen profiteren van waardevolle gedachtenwisselingen over het Arabisch met collega's en studenten. Ik noem in het bijzonder Dr. J.J. Witkam, wiens bijdrage in deze zin fundamenteel is geweest, Prof. Dr. Mr. J. Brugman, Drs. M. Custers, Prof. Dr. A.J. Drewes, Prof. Dr. B. Flemming, Dr. G.J.H. van Gelder, Dr. J. den Heijer, Dr. G.H.A.

Juynboll, Drs. J. Lameer, Drs. H. de Leeuw, Dr. J.J. de Ruiter, Dr. A. Schippers en Dr. H.J. Stroomer.

Graag noem ik hier nog de heren Drs. A. Jaber en Drs. R. Kon die mij in het bijzonder hebben bijgestaan. Dank zij hun bereidwilligheid om het manuscript door te nemen vindt de lezer een beter boek voor zich dan anders het geval geweest zou zijn.

Mijn dank gaat tenslotte uit naar de Leidse Universiteit, in het bijzonder de vakgroep Talen en Culturen van het Islamitische Midden-Oosten en de Universiteitsbibliotheek, voor alle faciliteiten die mij bij de vervaardiging van dit boek ter beschikking zijn gesteld.

Voor opmerkingen en aanvullingen houd ik mij gaarne aanbevolen.

Leiden, 6 juni 1991,

Willem Stoetzer.

Bij de tweede druk:

In de tweede druk zijn enkele drukfouten verbeterd. Deze druk kan zonder bezwaar naast de eerste worden gebruikt.

Leiden, 2 februari 1997,

Willem Stoetzer.

1 HET SCHRIFT

Alfabet en Spelling

§ 1. Het Arabische schrift wordt van rechts naar links gelezen. Het Arabische alfabet bestaat uit 28 letters. Deze letters worden gebruikt om medeklinkers of lange klinkers weer te geven. Korte klinkers worden meestal niet in het schrift tot uitdrukking gebracht. Tekens voor de korte klinkers bestaan wel en worden vaak gebruikt in Korancitaten en in poëzie. Zij komen hierna aan de orde. De meeste letters hebben meer dan één vorm. Vóór een spatie krijgen de letters een uitgedijde vorm (bv. door middel van een staart of krul).

§ 2. Hieronder volgt een tabel waarin de letters in hun traditionele volgorde zijn opgenomen.

<i>naam</i>		<i>voor een spatie</i>	<i>doorverbonden transcriptie</i>	<i>als getal</i>
ألف	'alif	ا	' of ā	1
باء	bā'	ب	ب	2
تاء	tā'	ت	ت	400
ثاء	ṭā'	ث	ث	500
جيم	ǧīm	ج	ج	3
حاء	ḥā'	ح	ح	8
خاء	ḫā'	خ	خ	600
دال	dāl	د	د	4
ذال	ḏāl	ذ	ذ	700
راء	rā'	ر	ر	200
زاي	zāy	ز	ز	7
سين	sīn	س	س	60
شين	šīn	ش	ش	300
صاد	ṣād	ص	ص	90
ضاد	ḏād	ض	ض	800
طاء	ṭā'	ط	ط	9
ظاء	ẓā'	ظ	ظ	900
عين	'ayn	ع of ع	ع of ع	'
غين	gayn	غ of غ	غ of غ	g
فاء	fā'	ف	ف	f
				80

قاف	qāf	ق	قد	q	100
كاف	kāf	ك	ك	k	20
لام	lām	ل	ل	l	30
ميم	mīm	م	م	m	40
نون	nūn	ن	ن	n	50
هاء	hā'	ه of هـ	هـ of هـ	h	5
واو	wāw	و		w of ū	6
ياء	yā'	ي of ی	يـ	y of ī	10

De 'ayn, ḡayn en hā' hebben vier verschillende vormen volgens het onderstaande schema:

naam	begin	midden	einde	los
'ayn	ع	عـ	عـ	ع
ḡayn	غ	غـ	غـ	غ
hā'	هـ	هـ	هـ	ه

§ 3. De combinatie lām+'alif wordt niet genoteerd als U, maar als لا. De combinatie 'alif+'alif wordt niet genoteerd als ll, maar als ȳ. De combinatie van lām+'alif+'alif wordt geschreven als لآ. Het teken op de 'alif heet **madda** مدة.

§ 4. De yā' voor een spatie komt ook voor in een vorm zonder punten ی. Deze letter kan behalve voor y of ī ook staan voor ā. In verzorgd druk- en schrijfschrift wordt de eind-yā' zonder punten alleen gebruikt voor ā.

§ 5. Naast de gewone eind-hā' هـ of ه komt ook een hā' voor met twee punten ۀ of ۀ. Dit is de tā' **marbūṭa**. Het teken combineert de hā' met de twee punten van de tā'. Het wordt gebruikt aan het einde van woorden op -a (en bij sommige woorden op -ā). Deze woorden kunnen worden uitgesproken met een h aan het einde (respectievelijk -ah en -āh). Deze h wordt in sommige vormen van deze woorden uitgesproken als t. Wanneer een woord op tā' **marbūṭa** wordt uitgebreid met een achtervoegsel (suffix), dan schrijft men geen tā' **marbūṭa**, maar een gewone tā'. Bv.: وردة **warda** 'roos' (soms uitgesproken als **wardah**); وردتي **wardatī** 'mijn roos'; وردتك **wardatuka** 'jouw roos'.

§ 6. Het Arabisch gebruikt geen blokschrift waarin alle letters los achter elkaar worden gezet. De letters worden zoveel mogelijk aaneengeschreven. Tussen de

letters wordt een verbindingslijn getrokken en de laatste letter krijgt een siervorm. Er zijn zes letters die niet worden doorverbonden naar de volgende letter. Dit zijn de letters ا 'alif, د dāl, ذ ḡāl, ر rā', ز zāy en و wāw. Het woord **warda** 'roos' wordt zonder verbindingslijn geschreven; de naam Muḥammad wordt van de eerste tot de laatste letter aan elkaar geschreven: محمد.

§ 7. Het Arabisch kent een aantal woorden die worden geschreven met behulp van één letter. Het betreft vooral voorzetsels en voegwoorden. Bv. **ka-** 'als' en **wa-** 'en'. Zulke woorden worden zonder spatie verbonden met het volgende woord. **ka-muḥammad** 'als Muḥammad'; **wa-muḥammad** 'en Muḥammad', niet: محمد و.

§ 8. In principe worden alle medeklinkers door één Arabische letter weergegeven. De drie medeklinkers in de transcriptie van het Arabische woord **radda** 'hij antwoordde', worden echter geschreven als رد, niet als ردد. De gewoontes van het Arabisch schrift bepalen nl. dat een geminaat (twee identieke medeklinkers, die optreden als articulatorische eenheid) binnen één woord door slechts één teken wordt weergegeven (maar zie § 10). In gevocaliseerd Arabisch schrift treft men in dit geval een verdubbelingsteken (in het Arabisch شدة šadda) aan boven de desbetreffende letter: رَدَّ.

§ 9. Als een werkwoordsuitgang die begint met een t achter een werkwoordsstam komt die op een t eindigt, wordt er in overeenstemming met de regel van § 8 slechts één letter tā' geschreven. Begint de uitgang met een n na een stam die op een n eindigt, dan wordt er maar één letter nūn geschreven. Vgl.:

كتبت	katabtu	katab+tu	'ik heb geschreven'
سكت	sakattu	sakat+tu	'ik heb gezwogen'
كتبنا	katabnā	katab+nā	'wij hebben geschreven'
دفنا	dafannā	dafan+nā	'wij hebben begraven'

§ 10. Vóór sommige medeklinkers ondergaat de l van het lidwoord assimilatie aan de volgende medeklinker (zie § 36). Er ontstaat dan een geminaat: in een woord als ('a)n-nūr 'het licht' wordt een langgerekte n gesproken. In het Arabische schrift wordt het lidwoord altijd met een lām geschreven, ook in geval van assimilatie aan de volgende medeklinker. In volledig gevocaliseerd Arabisch schrift komt dan boven de lām geen teken en boven de eerste medeklinker van

het naamwoord een verdubbelingsteken **šadda**. Vgl.:

normaal	volledig	transcriptie	vertaling
البيت	الْبَيْت	(‘a)l-bayt	‘het huis’
النور	النُّور	(‘a)n-nūr	‘het licht’

Opm. In dit geval wordt de geminaat (ondanks het gestelde in § 8) met twee tekens weergegeven.

§ 11. De hamz

In het Arabisch beginnen alle syllabes (‘lettergrepen’) met een medeklinker. Het Arabische woord voor ‘islam’ begint dan ook niet met een i, maar met de medeklinker **hamz** (spreek uit als [hemz]). In de transcriptie ‘islām’ staat het teken ‘ ’ voor de **hamz**. In de Engelstalige literatuur wordt deze klank aangeduid als ‘glottal stop’. In het Nederlands kan men de **hamz** laten horen in de uitspraak van het woord ‘avond’. Onder normale omstandigheden begint dit woord met een klinker. Het woord kan ook met nadruk worden uitgesproken en dan kan de a-klank worden voorafgegaan door een klank die vergelijkbaar is met de **hamz**. Stel dat twee personen redetwisten over de vraag of de Nederlandse vertaling van het Engelse woord ‘evening’ ‘avond’ dan wel ‘nacht’ is. Degene die het houdt op het woord ‘avond’ zal mogelijk boos worden, wanneer zijn gesprekspartner steeds maar het woord ‘nacht’ herhaalt. Hij zal het woord ‘avond’ met nadruk gaan uitspreken, zodat het een verlengde, met nadruk uitgesproken a-klank krijgt, voorafgegaan door een ‘ ’. De correcte transcriptie luidt in zo’n geval [‘avont]. Merk ook op hoe het woord ‘vanavond’ op twee manieren kan worden uitgesproken: bij de normale variant wordt er gesproken [va-na-vont]; bij een nadrukkelijke uitspraak, waarbij de spreker wil laten horen dat hij de etymologie van dit woord kent, hoort men [van-’a-vont].

De hamz functioneert als een volwaardige medeklinker in het Arabisch. Hij kan in alle posities (aan het begin, in het midden en aan het einde van een woord en ook verdubbeld) voorkomen.

§ 12. De hamza

De klank **hamz** wordt in het Arabisch geschreven met behulp van de **hamza**, het kleine tekentje ء. De **hamza** kan op verschillende manieren voorkomen: los, met een andere letter als drager of weergegeven als de letter ‘alif.

1. *Losse hamza*. Bv.: مرء **mar’** ‘mens’. De drie tekens zijn de letters **mīm**, **rā’** en

hamza.

2. *Hamza gedragen door een 'alif*. Bv.: باس **ba's** 'kracht', 'schade'. De drie tekens zijn: **bā'**, **hamza** op een 'alif en **sīn**; اذن **'idn** 'toestemming'. De drie tekens zijn: **hamza** onder een 'alif, **dāl** en **nūn**.

3. *Hamza gedragen door een wāw*. Bv.: بؤس **bu's** 'ellende'. De drie tekens zijn: **bā'**, **hamza** op een **wāw** en **sīn**.

4. *Hamza gedragen door een yā' zonder punten*. Bv.: بيئس **bi's** 'ramp'. De drie tekens zijn: **bā'**, **hamza** op een **yā'** zonder punten en **sīn**.

5. *Hamza weergegeven als 'alif*. Bv.: اذن **'idn**. De drie tekens zijn: 'alif, **dāl** en **nūn**; آن **'ān** 'tijd'. De drie tekens zijn: een staande 'alif, daarbovenop een liggende 'alif (eigenlijk **madda**) en een **nūn**.

Opm. Een letter die functioneert als drager van de **hamza**, heeft niet tegelijkertijd nog een andere functie. Een **wāw** zonder **hamza** kan staan voor een **w** of een **ū**; een **wāw** met een **hamza** heeft alleen de functie 'drager van de **hamza**' en is niet het teken voor **w** of voor een lange **ū**. Vandaar dat in de transcriptie van het woord بؤس **bu's** geen **w** of lange **ū** voorkomt. Het teken و in zijn geheel wordt als ' getranscribeerd. Zo worden ook de tekens أ en ع als ' getranscribeerd.

§ 13. Regels voor de keuze tussen hamza-dragers

I. *Een hamz aan het begin van een woord* wordt weergegeven door een 'alif, al dan niet voorzien van een **hamza** (أ en إ worden geschreven als آ). Bv.: ايمن of امر **'amr**; امور of أمور **'umūr**; إالى of الى **'ilā**; آمن **'āmana**; إيمان **'īmān**; أومن of أومن **'ūminu**.

Over het algemeen behoudt een woord dat met een **hamz** begint zijn spelling, wanneer het wordt voorafgegaan door een voorvoegsel. Uitzonderingen zijn **la-'in** en **li-'allā**. Vgl.:

إلى	'ilā	وإلى	wa-'ilā
أو من	'ūminu	وأو من	wa-'ūminu
أن	'an(na)	لأن	li-'an(na)
إن	'in	لئن	la-'in
ألا	'allā	لئلا	li-'allā

II. *Een hamz in het midden van een woord* wordt weergegeven

a. als losse hamza bij ā'ā, ā'a, en ū'a

Bv.: مرودة **murū'a**; جاءت **ġā'at**; لقاءات **liqā'āt**.

b. als **hamza** op een **yā'** zonder punten

als de **hamz** wordt voorafgegaan en/of gevolgd door een i-klank (i of ī). Ook in woorden met **-y'a-**.

BV.: يئن **ya'innu**; ميخائيل **Mīḥā'īl**; رئاسة **ri'āsa**; لاجئين **lāġi'Tn**;
لاجئون **lāġi'ūn**; بيثة **bī'a**; رئي **ru'īya**; جئنا **ġi'nā**; أسئلة **'as'ila**; هيثة **hay'a**;
شيئا **šay'an**; هيئات **hay'āt**.

N.B. Naast de moderne spelling مئة 'honderd' komt ook de ouderwetse spelling مائة voor. De uitspraak is in beide gevallen **mi'a**. Dit geldt ook voor afleidingen: ثلاثمائة of ثلاثئة **ṭalāṭumi'a** 'driehonderd'.

c. als **hamza** op een **wāw**

als de **hamz** wordt voorafgegaan en/of gevolgd door een u-klank (u of ū).

Uitzondering zijn woorden met **-ū'a-**, waarin de **hamz** wordt gespeld als een losse **hamza**

BV.: يؤم **ya'ummu**; رؤوف **ra'ūf**; تساؤل **tasā'ul**; راؤون **rā'ūn**; مؤلف **mu'allif**;
سؤال **su'āl**; شؤن **šu'ūn**; مؤتمر **mu'tamar**; يبؤس **yab'usu**; مسؤول **mas'ūl**;
مروءة **murū'a**.

d. als **hamza** op een **'alif**

als de **hamz** niet wordt voorafgegaan en/of gevolgd door een i-klank of een u-klank. Uitzondering zijn woorden met **-ā'ā-** en **-ā'a** (geen drager) en woorden met **-y'a-** (drager **yā'** zonder punten)

BV.: بدأت **bada'at**; رأى **ra'ā**; مفاجآت **mufaġa'āt**; تأليف **ta'līf**;
مسألة **mas'ala**; مرآة **mir'āh**. N.B. لقاءات **liqā'āt**; جاءت **ġā'at**; هيثة **hay'a**;
شيئا **šay'an**; هيئات **hay'āt**.

III. Een **hamz** aan het einde van een woord (Uitgangspunt is de 'pausale vorm' zie §§ 14, 28 en 29)

a. **hamz** na lange klinker of medeklinker: losse **hamza**

افقار **fuqarā'**; رديء **radī'**; نشوء **nušū'**; شيء **šay'**; بدء **bad'**.

b. **hamz** na korte a: **hamza** op een **'alif**

بدأ **bada'**.

c. **hamz** na korte i: **hamza** op een **yā'** zonder punten